12. 5. 2022

ID: 114691

Rozdělení zisku

Teprve v situaci, kdy by valná hromada opakovaně rozhodovala (vahou hlasů ovládající osoby, popř. osob jí ovládaných) o (ne)rozdělení zisku v rozporu se zákonem a stanovami, a kdy by bylo zjevné, že institut upravený v § 428 a § 430 odst. 2 z. o. k. nevede v poměrech konkrétní společnosti k dostatečné ochraně práv menšinových akcionářů, mohla by taková skutečnost představovat podstatné poškození práv akcionáře ve smyslu § 89 z. o. k., odůvodňující postup podle označeného ustanovení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 27 Cdo 1395/2020-1015 ze dne 31.1.2022)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce Z. Š., narozeného XY, bytem XY, zastoupeného JUDr. P.F., advokátem, se sídlem v P., proti žalovaným 1) W. Q., narozenému XY, bytem XY, a 2) J. Š., narozenému XY, bytem XY, oběma zastoupeným JUDr. Ing. T.M., advokátem, se sídlem v H.K., o nahrazení projevu vůle vedené u Krajského soudu v Hradci Králové pod sp. zn. 38 Cm 65/2016, o dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 12. 2019, č. j. 14 Cmo 320/2018-794, tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

[1] Žalobce se žalobou podanou u Krajského soudu v Hradci Králové dne 17. 5. 2016 domáhá nahrazení projevu vůle žalovaných k uzavření smlouvy o úplatném převodu 24 akcií společnosti S. V. o. (dále též jen „společnost“) mezi žalobcem (jako prodávajícím) a žalovanými (jako kupujícími), neboť mu vzniklo právo na odkup jeho akcií podle § 89 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) [dále jen „z. o. k.“].

[2] Žalobce v žalobě tvrdí, že dnem 22. 1. 2016 (kdy se konala valná hromada společnosti) došlo k podstatnému zhoršení jeho postavení jako akcionáře ve společnosti a také k podstatnému poškození jeho oprávněných zájmů. Podle žalobce tomu nasvědčují skutečnosti, že žalovaní jakožto ovládající osoby společnosti jemu a jeho bratrovi (minoritním akcionářům) neumožnili stát se členy představenstva a dozorčí rady společnosti. Oproti žalovaným, kteří jsou členy představenstva, má tak žalobce nedostatečný přístup k informacím o společnosti, týkajícím se reálných ekonomických výsledků, smluvních vztahů společnosti s majetkově a personálně propojenou společností Q. S. (dále jen „společnost Q+S“), poklesu tržeb, tvorby výsledku hospodaření za roky 2014 a 2015. Společnost také odmítla poskytnout žalobci informace související s programem valné hromady konané dne 22. 1. 2016. Žalovaní dále blokují výplaty dividend za období, kdy společnost vykazovala zisk. A konečně, společnost učinila nevýhodné investice (LED technologie, nákup domu v Nové Pace).

[3] Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 14. 6. 2018, č. j. 38 Cm 65/2016-675, žalobu zamítl (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.).

[4] Vyšel přitom z toho, že:

1/ Základní kapitál společnosti činí 72.000.000 Kč a je rozvržen na 144 kmenových akcií na jméno o

jmenovité hodnotě 500.000 Kč.

2/ Společnost má čtyři akcionáře, a to oba žalované (každý z nich vlastní 48 akcií), žalobce a bratra žalobce (každý z nich vlastní 24 akcií).

3/ Žalobce a jeho bratr nabyli akcie ve společnosti z titulu dědictví po jejich otci, Z. Š. starším, na základě usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 4. 2. 2014, č. j. 34 D 1422/2013-80, jímž byla schválena dohoda dědiců. Cena 24 akcií společnosti činila podle tohoto usnesení 12.000.000 Kč.

4/ Oba žalovaní jménem společnosti nabídli dne 19. 2. 2014 žalobci odkup 24 ks akcií za cenu 12.000.000 Kč. Žalobce tuto nabídku odmítl.

5/ Podle znaleckého posudku předloženého žalobcem činila přiměřená cena za 24 akcií společnosti ke dni 22. 1. 2016 39.253.344 Kč. Podle znaleckého posudku zpracovaného znalcem ustanoveným Okresním soudem v Jičíně činila „střední hodnota oceňovaných akcií“ 29.300.000 Kč.

6/ Oba žalovaní jsou členy představenstva společnosti. V minulosti byl členem představenstva i Z. Š. starší, otec žalobce.

7/ Žalobce (i jeho bratr) měli zájem stát se členy představenstva a dozorčí rady společnosti, na valné hromadě nezískali potřebný počet hlasů pro své zvolení.

8/ Žalobce pracoval ve společnosti jako programátor až do 31. 7. 2015, kdy ukončil pracovní poměr dohodou. Nebyl odborníkem na vláknovou optiku.

9/ Ze zprávy o vztazích za období od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2014 se podává, že společnost je ovládanou osobou a ovládajícími osobami jsou první a druhý žalovaný. Zpráva dále uvádí přehled smluv na služby uzavřených mezi propojenými osobami a také, že z těchto vztahů nemá zpracovatel žádné výhody.

10/ Společnost prodává výrobky společnosti Q+S za ceny mírně vyšší než ostatním odběratelům, prodaný objem představuje cca 4 – 6 % z obratu.

11/ Valná hromada společnosti projednávala dne 22. 1. 2016 aktuální ekonomickou situaci společnosti. Neschválila protinávrh žalobce na usnesení, že mu nebyly poskytnuty potřebné informace a že předložené doklady byly nedostatečné, dále neschválila návrhy na odvolání členů představenstva a dozorčí rady. Proti přijetí všech těchto návrhů byli žalovaní (96 hlasů). O návrzích na zvolení žalobce do funkce člena představenstva a dozorčí rady hlasováno nebylo. Žalobce jako ověřovatel zápisu z jednání valné hromady jej odmítl podepsat, neboť podle něj zápis neodrážel správně a úplně průběh jednání valné hromady.

12/ Žalobce (v zastoupení) požádal představenstvo společnosti o svolání valné hromady na den 13. 3. 2017 s programem „volba orgánů valné hromady a projednání strategie a dlouhodobé koncepce pro období 2017 až 2021“. Žalobce požádal představenstvo o předložení podkladů týkajících se projednávané strategie.

13/ Valná hromada společnosti konaná dne 13. 3. 2017 schválila strategii a dlouhodobou koncepci společnosti pro období 2017 až 2021. Pro přijetí usnesení hlasovali oba žalovaní (96 hlasů) a proti žalobce a jeho bratr (48 hlasů), neboť dle jejich názoru neměli dostatek relevantních podkladů.

14/ Další žádost žalobce ze dne 16. 5. 2017 o svolání valné hromady na den 20. 6. 2017 byla zamítnuta představenstvem dne 22. 5. 2017.

15/ Valná hromada společnosti konaná dne 29. 6. 2017 schválila účetní závěrku za rok 2016 a rozhodla o úhradě ztráty za poslední účetní období z fondu nerozděleného zisku z minulých let. Pro přijetí usnesení hlasovali oba žalovaní (96 hlasů). Akcionářům byla předložena účetní závěrka za rok 2016 spolu s výroční zprávou obsahující zprávu auditora. Žalobce se zdržel hlasování, neboť dle jeho názoru neobdržel podklady nutné pro hlasování.

16/ M. P. jako svědek vypověděl, že byl zaměstnancem společnosti a členem její dozorčí rady, a že na něj jak první žalovaný, tak i žalobce a jeho bratr vyvíjeli tlak ohledně nahlížení do dokladů týkajících se společnosti. Žalobce a jeho bratr chtěli, aby jim umožnil do dokladů nahlížet, první žalovaný pak požadoval, aby jim informace neposkytoval.

17/ Valná hromada společnosti konaná dne 5. 4. 2018 usnesením změnila stanovy společnosti tak, že se snížil počet členů dozorčí rady ze tří na jednoho, a zvolila jediným členem dozorčí rady M. S. Pro přijetí těchto usnesení hlasovali oba žalovaní (96 hlasů), žalobce a jeho bratr hlasovali proti (48 hlasů).

18/ Žalobci byly doručovány pozvánky na valné hromady spolu s příslušnými podkladovými materiály k projednávání jednotlivých bodů programu (např. roční účetní závěrky, zprávy o vztazích mezi propojenými osobami, informace o obchodních vztazích společnosti se společností Q+S).

19/ Do konání valné hromady dne 22. 1. 2016 dostával žalobce průběžné informace o hospodaření společnosti, poté mu byly zasílány toliko auditované výsledky hospodaření a finanční plány.

[5] Na takto ustaveném základě soud prvního stupně uzavřel, že dle skutečností zjištěných v řízení nedošlo ze strany žalovaných jako ovládajících osob společnosti v důsledku využití jejich vlivu k podstatnému zhoršení postavení žalobce jako minoritního akcionáře nebo k podstatnému poškození jeho oprávněných zájmů ve smyslu § 89 z. o. k., tudíž žalobci nevzniklo právo na odkup jeho podílu podle označeného ustanovení.

[6] Soud prvního stupně současně poukázal i na to, že se žalobce nikdy proti tvrzeným zásahům do jeho práv nebránil soudní cestou, například návrhy na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady či návrhem na jmenování znalce k přezkoumání zprávy o vztazích mezi propojenými osobami.

[7] Vrchní soud v Praze v záhlaví označeným rozsudkem rozhodnutí soudu prvního stupně k odvolání žalobce potvrdil (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

[8] Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, které doplnil o následující:

1/ Výplata dividend nebyla ve společnosti pravidlem. V minulosti byly dividendy 7x vyplaceny a 14x nikoliv.

2/ Společnost vyplatila dividendy za rok 2013. Za rok 2014 dividendy z důvodu očekávaného ukončení spolupráce s významným obchodním partnerem nevyplatila. Za roky 2015 a 2016 společnost dividendy nevyplatila, neboť hospodařila se ztrátou několika milionů Kč. Z důvodu ztráty významného partnera se tržby propadly o 100 mil. Kč. Za rok 2018 společnost dividendy opět vyplatila.

3/ Žalobce doplnil žalobu tak, že skutečností podle § 89 z. o. k. je i souběh funkcí (člena statutárního orgánu a zaměstnance) u prvního žalovaného s ohledem na jemu vyplácené finanční odměny.

[9] Odvolací soud předně uvedl, že předpokladem úspěšnosti žaloby je předložení návrhu smlouvy (§ 329 odst. 1 z. o. k.) se všemi náležitostmi, včetně výše přiměřeného protiplnění, přičemž cena nemusí být doložena znaleckým posudkem. Pokud návrh na uzavření smlouvy ze dne 20. 4. 2016

neobsahoval konkrétní výši protiplnění (článek IV. odst. 1 návrhu), žaloba nemohla být již z tohoto důvodu úspěšná.

[10] Odvolací soud souhlasil se závěrem soudu prvního stupně, že žalobcem tvrzené skutečnosti nezpůsobují podstatné zhoršení postavení žalobce ve společnosti nebo jiné podstatné poškození jeho oprávněných zájmů.

[11] Postavení žalobce jako akcionáře se nemohlo zhoršit tím, že nebyl zvolen za člena představenstva či dozorčí rady. Akcionář nemá na funkci v některém z těchto orgánů právní nárok. Právě účastí na valné hromadě (která tyto členy volí) akcionář vykonává své právo podílet se na řízení společnosti. V řízení navíc ani nebyla prokázána žalobcem tvrzená dohoda akcionářů – s odkazem na předchozí členství jeho otce v představenstvu – že každý akcionář má být členem představenstva (a má v dozorčí radě svého nominanta).

[12] Ani změna stanov učiněná valnou hromadou v rámci její působnosti, spočívající ve snížení členů dozorčí rady, neměla vliv na postavení žalobce. Valná hromada tak učinila především z důvodu, že dva členové dozorčí rady (z důvodu konfliktu mezi akcionáři) odstoupili. Žalobce platnost uvedeného usnesení nenapadl a v tomto řízení již jeho platnost přezkoumat nelze.

[13] Jde-li o přístup k informacím, odvolací soud, odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2850/2008, zdůraznil, že akciová společnost je povinna poskytnout akcionáři pouze informace potřebné pro posouzení předmětu jednání valné hromady. Akcionář se nemůže domáhat poskytnutí informací, které s projednávanými záležitostmi nesouvisí, popřípadě které se netýkají společnosti nebo jí ovládaných osob. Společnost není povinna takové informace poskytnout.

[14] Odvolací soud poukázal na to, že žalobce měl k dispozici informace související se záležitostmi projednávanými valnou hromadou (informace o stavu a hospodaření společnosti, auditované výsledky hospodaření, účetní závěrky, z nichž se podávají informace o odměňování členů volených orgánů, zprávy o vztazích, finanční plány, investiční plán, dlouhodobou koncepci společnosti, informace o vývoji počtu zaměstnanců). Drobná pochybení v účetních dokladech společnost napravila. Měl-li žalobce za to, že mu vysvětlení nebylo poskytnuto či bylo bezdůvodně odmítnuto, mohl postupovat podle § 360 z. o. k. Tohoto práva ovšem žalobce nevyužil.

[15] Ve vztahu k informacím ohledně společnosti Q+S odvolací soud uvedl, že žalobce měl možnost seznámit se s obsahem zprávy o vztazích a nevyužil přezkumu této zprávy soudem jmenovaným znalcem podle § 85 z. o. k. Dále neakceptoval ani návrh žalovaných ze dne 2. 5. 2016 na provedení nezávislého auditu. Navíc obchodní bilance s touto společností je v řádu několik procent (4 – 6 %).

[16] K namítané skutečnosti, že valná hromada rozhodla o nerozdělení zisku, odvolací soud dodal, že žalobce ani u těchto rozhodnutí nenapadl jejich platnost. Přitom výplata dividend nebyla ve společnosti pravidlem, neboť v minulosti byly dividendy vypláceny 7 krát a naopak k jejich vyplacení nedošlo ve 14 případech. Společnost k nevyplacení dividend měla důvod, neboť v letech 2015 a 2016 hospodařila se ztrátou, když v roce 2015 došlo k propadu tržeb o zhruba 100 mil. Kč z důvodu ztráty významného obchodního partnera. V roce 2018 již dividendy byly vyplaceny.

[17] Podle odvolacího soudu investice společnosti do LED technologií a prodeje nemovitosti v Nové Pace nemohly postavení žalobce ovlivnit, neboť k nim došlo ještě před tím, než se stal akcionářem společnosti. Totéž platí i pro pracovní smlouvu prvního žalovaného, uzavřenou před tím, než se žalobce stal akcionářem společnosti.

II. Dovolání a vyjádření k němu

[18] Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jež má za přípustné podle § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), k řešení (v judikatuře Nejvyššího soudu dosud nezodpovězených) otázek výkladu § 89 z. o. k., podrobněji rozepsaných v dovolání.

[19] Současně dovolatel považuje dovolání za přípustné k řešení (v judikatuře Nejvyššího soudu dosud nezodpovězených) otázek procesního práva, souvisejících s hodnocením důkazů soudy nižšího stupně.

[20] Dovolatel považuje rozhodnutí odvolacího soudu za „hrubě nesprávné a nespravedlivé“, maje za to, že vychází z chybné interpretace a aplikace § 89 z. o. k. Předestírá svůj pohled na výklad označeného ustanovení, zdůrazňuje, že jeho smyslem a účelem je efektivní ochrana menšinového akcionáře před útlakem ovládajících osob a zajištění práva na exit v situaci, kdy v důsledku jednání většinového akcionáře nemá žádnou možnost, jak na trhu své akcie prodat za přiměřenou cenu, a dovozuje, že kterákoliv z jím předestíraných skutečností sama o sobě opodstatňuje postup podle § 89 z. o. k.

[21] Dovolatel tvrdí, že mezi žalovanými a jejich otcem existovala nepsaná akcionářská dohoda, podle které každý z akcionářů bude členem představenstva a bude mít svého nominanta v dozorčí radě. Po smrti otce a poté, kdy se stali akcionáři, začali společně s bratrem uplatňovat své požadavky na podíl na řízení a kontrole společnosti, který měl jejich zemřelý otec, a opakovaně se dožadovali vstupu do orgánů. Předpokládali, že jejich postavení ve společnosti bude po ukončení dědického řízení obdobné tomu, jaké měl jejich zesnulý otec – jeden post v představenstvu a jeden nominant v dozorčí radě.

[22] Existence této nepsané akcionářské dohody je podle dovolatele „zjevná a prokázaná z historických skutečností“, jež jsou „součástí skutkového stavu ověřovaného“ odvolacím soudem. Názor odvolacího soudu, podle něhož nebylo uzavření akcionářské dohody prokázáno, odporuje provedeným důkazům.

[23] Skutečnost, že žalovaní opakovaně odmítají umožnit dovolateli a jeho bratrovi přímou účast v představenstvu a dozorčí radě společnosti, sama o sobě působí podstatné zhoršení postavení dovolatele nebo jiné podstatné poškození jeho oprávněných zájmů, a není možné po něm spravedlivě požadovat, aby setrval v pozici menšinového akcionáře.

[24] Totéž pak platí i pro nevyplácení dividend, resp. pro vyplácení nepřiměřeně nízkých dividend. Právo na podíl na zisku patří mezi základní práva akcionáře. Pokud žalovaní vahou svých hlasů prosadili, že dividendy nebudou vypláceny, ačkoliv ekonomická situace společnosti umožňovala vyplácení 20-40 % zisku, a současně opakovaně nabízejí odkoupení akcií dovolatele za nepřiměřeně nízkou cenu (12.000.000 Kč), „zjevně zneužili postavení ovládajících osob s cílem fakticky poškodit menšinové akcionáře (…) neodůvodněným limitováním jejich peněžních příjmů z držby akcií společnosti“.

[25] Podle dovolatele nejsou rozhodnutí o „výši vyplácených dividend“ nezákonná, valná hromada je přijala potřebnou většinou a nemělo tudíž smyslu je napadat návrhy na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady. Šlo by o „neefektivní/neúčinnou obranu před útlakem žalovaných spočívajícím ve zneužívání jejich většinového postavení“.

[26] Dovolatel považuje za nesprávný názor odvolacího soudu, že investice do LED technologií, prodej nemovitostí v Nové Pace a uzavření pracovní smlouvy s prvním žalovaným nemohl mít vliv na postavení dovolatele, neboť k těmto skutečnostem došlo před tím, než se stal akcionářem. Negativní dopad těchto investic (ztrátovost), resp. smluv, nastal v době, kdy již byl akcionářem společnosti, a proto odůvodňuje uplatnění práva na exit podle § 89 z. o. k.

[27] Dovolatel dále nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že společnost není povinna poskytnout akcionáři informace nesouvisející se záležitostmi projednávanými valnou hromadou. Podle dovolatele měl soud přihlédnout k tomu, že žalovaní (na rozdíl od dovolatele) jsou zároveň členy orgánu, a k zásadě rovnosti akcionářů, která je jedním ze základních principů korporátního práva. Pokud má akcionář důvodné podezření, že ovládající osoby společnost poškozují, nemohou mu být odepřeny ovládajícími osobami informace a podklady, které si u společnosti vyžádá k vytvoření úsudku, zda dochází k poškozování společnosti, a ke zvážení dalších kroků na obranu svého postavení a oprávněných zájmů.

[28] Domáhat se získání těchto informací soudní cestou by přitom bylo podle dovolatele neefektivní a neúčinnou obranou.

[29] Za nesprávný pak dovolatel považuje i názor odvolacího soudu, podle něhož měl využít k obraně svých práv jiné nástroje, např. návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady. Tento názor nemá podle dovolatele oporu v zákoně a jedná se o projev libovůle odvolacího soudu. Ustanovení § 89 z. o. k. nevyžaduje, aby minoritní akcionář nejprve uplatnil jinou obranu. Navíc usnesení, ve kterých většinoví akcionáři často přehlasují menšinové, nemá znaky nezákonnosti.

[30] Dovolatel shrnuje, že žalovaní svým jednáním způsobili tzv. freeze out, tj. připravili (s využitím převahy svých hlasů) dovolatele o jeho roli ve společnosti, stejně jako o ekonomické efekty z vlastnictví akcií (dividendy), a nepřímo jej nutí prodat jeho akcie žalovaným za nepřiměřeně nízkou cenu.

[31] Žalovaní považují napadené rozhodnutí odvolacího soudu za správné, podrobně vyvracejí jednotlivé námitky dovolatele a navrhují, aby Nejvyšší soud dovolání odmítl, případně zamítl.

III. Přípustnost dovolání

[32] Dovolání bylo podáno včas, osobou oprávněnou a splňující podmínku podle § 241 odst. 1 o. s. ř.; dovolací soud se proto zabýval jeho přípustností.

[33] Dovolání nečiní přípustným námitky, podle nichž odvolací soud „překrucuje a dezinterpretuje výpovědi svědků“ a činí nesprávná skutková zjištění (jde-li o existenci akcionářské dohody a zjištění popsaná na str. 45 až 47 dovolání), a to již proto, že těmito námitkami dovolatel toliko zpochybňuje hodnocení důkazů soudy nižších stupňů. Hodnocení důkazů (opírající se o zásadu volného hodnocení důkazů zakotvenou v § 132 o. s. ř.) přitom nelze úspěšně napadnout přípustným dovolacím důvodem (srov. například rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3881/2009, uveřejněný pod číslem 10/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a tam citovaná rozhodnutí Nejvyššího a Ústavního soudu).

[34] Jde-li o dovolatelem zdůrazňovanou skutečnost, že mezi původními akcionáři byla uzavřena akcionářská dohoda, podle které bude každý ze tří původních akcionářů společnosti (tj. žalovaní a otec dovolatele) členem představenstva, Nejvyšší soud podotýká, že i kdyby byla tato skutečnost v řízení prokázána (jak se domnívá dovolatel), neměla by pro posouzení věci žádný význam. Případná akcionářská dohoda se totiž měla týkat osobně toliko původních akcionářů. Jinými slovy, z případné dohody, podle které se každý z původních akcionářů měl stát členem představenstva, by nebylo možné dovozovat, že stejné „právo“ (na zvolení členem představenstva) svědčí i dědicům původního akcionáře.

[35] K ostatním výtkám směřujícím k hodnocení důkazů (popsaným na str. 45 až 47 dovolání) pak Nejvyšší soud dodává, že ani kdyby zde kritizovaná skutková zjištění nebyla správná, neměla by tato okolnost vliv na rozhodnutí ve věci z důvodů dále vyložených.

[36] Dovolání je však přípustné k řešení dovolatelem otevíraných otázek výkladu § 89 z. o. k., Nejvyšším soudem doposud neřešených.

IV. Důvodnost dovolání

[37] Úvodem Nejvyšší soud zdůrazňuje, že dovolací přezkum je v § 241a odst. 1 o. s. ř. vyhrazen výlučně otázkám právním. Ke zpochybnění skutkových zjištění odvolacího soudu nemá dovolatel k dispozici způsobilý dovolací důvod, a skutkové námitky nemohou založit přípustnost dovolání (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2125/2014, a ze dne 30. 10. 2014, sp. zn. 29 Cdo 4097/2014). Z řečeného pak plyne, že při posuzování přípustnosti i důvodnosti dovolání Nejvyšší soud vychází (musí vycházet) ze skutkových závěrů odvolacího soudu, nikoli z těch skutkových závěrů, které v dovolání na podporu svých právních argumentů nejprve zformuluje sám dovolatel (srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 268/2003, uveřejněného pod číslem 19/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2006, sp. zn. 29 Odo 1203/2004, či ze dne 10. 10. 2013, sp. zn. 29 Cdo 3829/2011).

[38] Ve svých dalších úvahách proto Nejvyšší soud nemohl přihlížet k těm částem dovolání, při jejichž formulaci dovolatel vychází z jiného skutkového stavu, než jak byl zjištěn v řízení před soudy nižších stupňů.

K výkladu § 89 z. o. k.

[39] S ohledem na okolnosti projednávané věci je pro její posouzení rozhodný zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění účinném do 31. 12. 2020.

[40] Podle § 89 z. o. k., v případě, že ovládající osoba využívá svého vlivu v ovládané osobě způsobem, v jehož důsledku dojde k podstatnému zhoršení postavení společníků ovládané osoby nebo k jinému podstatnému poškození jejich oprávněných zájmů, a není proto možné po nich spravedlivě požadovat, aby v ovládané osobě setrvali, je každý společník, který není ovládající osobou nebo osobou jí ovládanou, oprávněn požadovat, aby od něj ovládající osoba jeho podíl odkoupila za přiměřenou cenu; ustanovení § 328 a 329 se použijí obdobně.

[41] Ustanovení § 89 z. o. k. je jedním z pravidel upravujících právo společníka na „fair exit“. Právo domoci se ukončení účasti ve společnosti (cestou odkoupení podílů ovládající osobou) mu vzniká tehdy, jsou-li kumulativně splněny všechny zde vypočtené podmínky: 1) společnost je ovládanou osobou (§ 74 odst. 1 z. o. k.), 2) ovládající osoba využije svého vlivu (uplatní jej), 3) postavení společníka se podstatně zhorší nebo dojde k jinému podstatnému poškození jeho oprávněných zájmů, 4) mezi jednáním ovládající osoby (využitím vlivu) a následky uvedenými v předchozím bodu je dána příčinná souvislost a 5) po dotčeném společníku nelze spravedlivě požadovat, aby v ovládané osobě setrval.

[42] Jako i v řadě jiných případů práva na „fair exit“, tj. práva ukončit za spravedlivých podmínek účast ve společnosti, je možné právo na odkup podle § 89 z. o. k. využít jen tehdy, je-li to přiměřené konkrétním okolnostem. V této souvislosti je třeba vzít v potaz, že právo na odkup zasahuje do

právních poměrů ovládající osoby, jež je nucena převzít podíl (podíly) dotčeného společníka a vynaložit prostředky na zaplacení přiměřené ceny (§ 89 z. o. k. ukládá ovládající osobě smluvní přímus).

[43] Princip proporcionality se v § 89 z. o. k. výslovně promítá v podmínkách uvedených shora v odst. 41 pod body 3 a 5. Ne každé zhoršení postavení společníka a ne každé poškození jeho oprávněných zájmů ospravedlňuje právo na odkup; právo na odkup může vzniknout pouze tehdy, lze-li takové zhoršení či poškození považovat za podstatné. Ani tehdy, je-li zhoršení postavení společníka či poškození jeho oprávněných zájmů podstatné, nevznikne právo na odkup, není-li naplněna poslední zákonem stanovená podmínka, podle které po společníku nelze spravedlivě požadovat, aby v ovládané osobě setrval.

[44] Z řečeného vyplývá, že právo odkupu představuje krajní řešení (ultima ratio), a lze je uplatnit zpravidla až tehdy, není-li možné nápravy dosáhnout využitím jiných institutů, anebo není-li s ohledem na okolnosti konkrétního případu spravedlivé požadovat po dotčeném společníkovi, aby k ochraně svých práv využil jiných institutů.

[45] Taktéž odborná literatura považuje právo odkupu za „prostředek poslední volby“ (srov. Doležil, T. in Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 550).

[46] V poměrech akciové společnosti nelze přehlížet, že postavení akcionáře a z něj plynoucí vliv na správu společnosti jsou do značné míry určeny velikostí akciového podílu, který akcionář vlastní; od něj se obvykle odvíjí jak „velikost“ řady jeho práv (počtu hlasů, podílu na zisku či jiných vlastních zdrojích atd.), tak i velikost rizika, které dotčený akcionář (s ohledem na výši své investice) nese. Rozhodování nejvyššího orgánu společnosti je založeno nikoliv na jednomyslnosti, nýbrž na dosažení (dostatečné, zákonem či stanovami určené) většiny. Je logické, že menšinový akcionář zpravidla nemůže legitimně očekávat, že (sám) prosadí svou koncepci správy společnosti, resp. svůj pohled na to, jak má valná hromada v jednotlivých případech rozhodovat. Proto např. nebude možné obvykle dovozovat, že nepřijetí jeho návrhů (samo o sobě) představuje podstatné zhoršení postavení společníka či podstatné poškození jeho oprávněných zájmů ve smyslu § 89 z. o. k.

[47] Může-li dotčený společník dosáhnout ochrany svých práv prostřednictvím jiného institutu, nebude zpravidla splněna poslední výše vypočtená podmínka práva na odkup (po společníku bude možné spravedlivě požadovat, aby setrval ve společnosti a aby svá dotčená práva hájil jinými nástroji). To platí především v případě společníků s významným (nikoliv zanedbatelným) menšinovým podílem. Bude-li mít např. takový společník za to, že rozhodnutím valné hromady bylo zasaženo do jeho práv, bude obvykle na místě, aby podal návrh podle § 428 z. o. k., nikoliv aby postupoval podle § 89 z. o. k. (srov. obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2018, sp. zn. 27 Cdo 1950/2017).

[48] Dovolateli lze (v obecné rovině) přisvědčit, že např. dlouhodobé nerozdělování zisku, pro které nejsou ospravedlnitelné důvody (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 27 Cdo 3885/2017, uveřejněné pod číslem 9/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále jen „R 9/2020“) a jež je prosazeno vahou hlasů ovládající osoby (případně osob jí ovládaných), může představovat podstatné poškození oprávněných zájmů akcionáře ve smyslu § 89 z. o. k., pro které (zpravidla tehdy, nezmění-li společnost přístup ani poté, kdy akcionář uspěje s návrhem na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady podle § 428 z. o. k.) nelze po akcionáři spravedlivě požadovat, aby ve společnosti setrval.

[49] I porušení uzavřené akcionářské dohody může být – podle okolností případu – důvodem vzniku práva na odkup podle § 89 z. o. k. Totéž pak platí pro dlouhodobé neposkytování informací, na které má akcionář právo (srov. obdobně výše citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 27 Cdo

1950/2017, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2020, sp. zn. 27 Cdo 368/2019).

[50] Také prosazení takových kroků, které vedou k obdobným důsledkům, jako podstatná změna práv spojených s akcií (srov. § 335 odst. 1 z. o. k., ve znění účinném od 1. 1. 2021), může naplnit předpoklady pro postup podle § 89 z. o. k.

[51] V každém jednotlivém případě je však třeba posuzovat konkrétní okolnosti.

[52] Otázkou, zda společník musí v návrhu na uzavření smlouvy o převodu svého podílu na ovládající osobu výslovně uvést konkrétní částku (cenu), za niž má k převodu dojít, již Nejvyšší soud zodpověděl v usnesení ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. 27 Cdo 2451/2019 (přijatém po vydání napadeného rozsudku). V něm uzavřel (shodně s názorem dovolatele vyjádřeným v projednávané věci), že společník může v návrhu na uzavření smlouvy o převodu svého podílu na ovládající osobu toliko odkázat na cenu, která bude určena znalcem, aniž by specifikoval (konkrétní) částku, za kterou má k převodu podílu dojít. Opačný (dílčí) závěr odvolacího soudu není správný.

K posouzení, zda dovolateli v projednávané věci vzniklo právo na odkup.

1) K nezvolení dovolatele členem představenstva a jím určené osoby členem dozorčí rady.

[53] Tím, že dovolatel nebyl zvolen členem představenstva a jím nominovaná osoba členem dozorčí rady, nedošlo k zásahu do práv či postavení dovolatele coby akcionáře společnosti. Dovolateli (jakožto akcionáři společnosti) právo na zvolení členem představenstva (či na zvolení jím nominované osoby členem dozorčí rady) nesvědčí.

[54] Zcela bez významu je pak dovolatelem zdůrazňovaná akcionářská dohoda, jež měla být uzavřena mezi žalovanými a otcem dovolatele (což soudy nepovažovaly za prokázané). Srov. výše odst. 34.

[55] Dovolatel tak mohl být (tím, že nebyl zvolen členem představenstva a jeho bratr členem dozorčí rady) zklamán ve svých očekáváních (vycházejících z nesprávného přesvědčení o jeho právním postavení plynoucím z nabytí akcií), nicméně k podstatnému zhoršení jeho postavení či k jinému podstatnému zásahu do jeho oprávněných zájmů ve smyslu § 89 z. o. k. tím nedošlo.

[56] Z řečeného se podává, že do práv dovolatele nemohlo zasáhnout ani rozhodnutí valné hromady o změně stanov, spočívající ve snížení počtu členů dozorčí rady.

2) K (ne)poskytování informací o společnosti a dalších osobách

[57] Akcionář akciové společnosti (coby typické kapitálové společnosti) má ex lege užší právo na informace, než společník společnosti s ručením omezeným (společnosti smíšené povahy s prvky osobních společností). Společníci společnosti s ručením omezeným je mohou (na rozdíl od akcionářů) vykonávat i mimo zasedání valné hromady a nejsou vázáni pořadem jednání takového zasedání (srov. § 155 z. o. k.). Oproti tomu akcionář má právo na vysvětlení toliko v souvislosti se zasedáním (rozhodováním) valné hromady a toliko v rozsahu § 357 odst. 1 z. o. k.

[58] Důvodem odlišného rozsahu práva na informace je především skutečnost, že ve společnosti s ručením omezeným (jež nemá kontrolní orgán, neukládá-li jí výjimečně zvláštní zákon, aby povinně zřídila dozorčí radu, popř. nezřizuje-li dozorčí radu dobrovolně společenská smlouva – srov. § 201 odst. 1 z. o. k.) je to právě (každý) společník, kdo (bez ohledu na výši svého podílu) vykonává kontrolu nad tím, jak je společnost řízena a jak jsou spravovány její záležitosti (tedy kontrolu nad činností statutárního orgánu). V akciové společnosti plní kontrolní funkci zásadně dozorčí (§ 446 a § 447 z. o. k.) či správní rada (§ 460 z. o. k.).

[59] Z uvedeného plyne, že účelem práva akcionáře na vysvětlení podle § 357 až § 360 z. o. k. je zajištění informovanosti akcionáře pro výkon jeho práv na valné hromadě, resp. umožnění akcionáři kvalifikovaně a se znalostí věci posoudit záležitosti projednávané valnou hromadou.

[60] Srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2020, sp. zn. 27 Cdo 2708/2018, a ze dne 25. 5. 2021, sp. zn. 27 Cdo 3812/2019).

[61] Uvedené závěry se prosadí i ve společnostech, v nichž funkci člena voleného orgánu vykonává některý z akcionářů, v důsledku čehož má podrobnější (širší) informace o společnosti než akcionáři, kteří členy voleného orgánu nejsou. K informacím nad rámec § 357 z. o. k. se taková osoba nedostává z titulu postavení akcionáře, ale proto, že je členem voleného orgánu společnosti (bez přístupu k těmto informacím by nemohla řádně vykonávat svoji funkci). Při „nakládání“ s nimi je pak povinována jednat s péčí řádného hospodáře (§ 159 o. z.).

[62] Chtějí-li si akcionáři pro tyto případy zajistit širší přístup k informacím o společnosti (či jí ovládaným osobám), mohou tak učinit úpravou ve stanovách, jež rozšíří právo akcionářů na vysvětlení nad zákonný rámec. Ex lege, bez odpovídající úpravy ve stanovách, však akcionář právo na poskytování informací nad zákonný rámec nemá.

[63] Podle skutkových zjištění soudů nižších stupňů byly dovolateli informace vymezené v § 357 z. o. k. poskytovány. Na další informace (nad rámec § 357 z. o. k.) dovolatel právo nemá; jejich neposkytnutí proto nemůže představovat podstatné zhoršení postavení společníka či podstatný zásah do oprávněných zájmů dovolatele, odůvodňující postup podle § 89 z. o. k.

3) K rozhodování o rozdělení zisku.

[64] Právo podílet se na zisku společnosti je jedním ze základních práv akcionáře (srov. § 256 odst. 1 z. o. k.); vytvoří-li akciová společnost zisk, může valná hromada rozhodnout o tom, že zisk nebude rozdělen mezi akcionáře, pouze z důležitých důvodů a při respektování zákazu zneužití většiny hlasů (§ 212 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku; dále jen „o. z.“); v podrobnostech srov. R 9/2020.

[65] Rozhodnutí valné hromady o tom, že zisk nebude rozdělen, prosazené hlasy ovládající osoby (či osob jí ovládaných), pro které nejsou žádné důležité (ospravedlnitelné) důvody, odporuje zákonu a představuje zásah do práv (menšinových) akcionářů. Jak se podává z R 9/2020 (a judikatury v něm citované), dotčení akcionáři se mohou proti takovému jednání bránit návrhem na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o (ne)rozdělení zisku podle § 428 z. o. k. a návrhem na přiznání přiměřeného zadostiučinění podle § 430 odst. 2 z. o. k. V řízení o návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady by pak soud posuzoval, zda je rozhodnutí o (ne)rozdělení zisku v souladu se zákonem a stanovami.

[66] Teprve v situaci, kdy by valná hromada opakovaně rozhodovala (vahou hlasů ovládající osoby, popř. osob jí ovládaných) o (ne)rozdělení zisku v rozporu se zákonem a stanovami, a kdy by bylo zjevné, že institut upravený v § 428 a § 430 odst. 2 z. o. k. nevede v poměrech konkrétní společnosti k dostatečné ochraně práv menšinových akcionářů, mohla by taková skutečnost představovat podstatné poškození práv akcionáře ve smyslu § 89 z. o. k., odůvodňující postup podle označeného ustanovení.

[67] Dovolatel se ani nepokusil bránit svá práva návrhem na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o (ne)rozdělení zisku. Přitom v těchto řízeních by soud posuzoval, zda tato usnesení byla přijata v souladu se zákonem a stanovami společnosti (tedy zejména, zda pro nevyplacení zisku byly dány důležité důvody). V projednávané věci je tak třeba vycházet z toho, že vytýkaná usnesení valné

hromady jsou platná (jejich neplatnost soud nevyslovil) a nepředstavují (sama o sobě) zásah do postavení dovolatele či jeho oprávněných zájmů, jenž by odůvodňoval postup podle § 89 z. o. k.

4) K investicím do LED technologie, dispozicím s nemovitostmi ve Staré Pace a k pracovní smlouvě prvního žalovaného.

[68] Dovolateli lze přisvědčit, že obecně není vyloučeno, aby akcionář uplatnil právo na odkup i pro takové jednání ovládající osoby, k němuž došlo předtím, než nabyl akcie. Spolu s akciemi totiž nabývá práva (a povinnosti) akcionáře, spojená s nabývanými akciemi (§ 31 z. o. k.), a to „v tom stavu“, v jakém svědčila jeho právnímu předchůdci (např. převodci či zůstaviteli); srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2018, sp. zn. 27 Cdo 1499/2017. Může proto (teoreticky) uplatnit i právo na odkup, jež vzniklo již jeho právnímu předchůdci. V tomto směru tudíž nejsou závěry odvolacího soudu správné.

[69] Nicméně vždy je třeba posuzovat, zda jsou splněny všechny podmínky pro vznik práva na odkup. Nabude-li např. někdo akcie na základě smlouvy o jejich převodu poté, kdy ovládající osoba využila svého vlivu (v důsledku čehož došlo k podstatnému zásahu do postavení převodce či do jeho oprávněných zájmů), je třeba zvažovat, zda po tom, kdo akcie za takové situace dobrovolně nabyl, nelze spravedlivě požadovat, aby ve společnosti (do níž za dané situace ze své vůle vstoupil) setrval.

[70] V poměrech projednávané věci je zjevné, že i kdyby dovolatelem vytýkaná jednání měla negativní vliv na hospodaření společnosti, nelze dovodit, že by v jejich důsledku bylo postavení dovolatele podstatně zhoršeno či bylo podstatně zasaženo do oprávněných zájmů dovolatele. Jak vyplývá z obsahu samotného dovolání, společnost je „významně ziskovým subjektem“ a má „nízké zadlužení a vysokou běžnou i peněžní likviditu“. Případný negativní efekt vytýkaných jednání žalovaných tedy neměl za následek takový zásah do postavení či oprávněných zájmů dovolatele, který by ospravedlňoval postup podle § 89 z. o. k.

[71] Navíc, dovolatel (jako kvalifikovaný akcionář vlastnící šestinu akcií emitovaných společností) nevyužil žádnou z možností, jež mu právní úprava dává k ochraně jeho práv, a bez dalšího rovnou uplatnil právo na odkup podle § 89 z. o. k., jež by mělo být – jak výše vyloženo – až „prostředkem poslední volby“. Přitom měl-li dovolatel za to, že žalovaní při jím vytýkaných jednáních nepostupovali s péčí řádného hospodáře a způsobili společnosti škodu, mohl za společnost podat akcionářskou žalobu podle § 371 a násl. z. o. k., popř. mohl prosadit jejich odvolání z funkce členů představenstva pro porušení povinností při výkonu funkce (viz § 426 písm. c/ z. o. k.). Měl-li pak za to, že žalovaní (jakožto vlivné osoby) způsobili společnosti újmu a tuto nenahradili a že v důsledku toho vznikla újma i jemu (jakožto společníku ovlivněné osoby), mohl se domáhat její náhrady podle § 71 odst. 2 z. o. k.

[72] S ohledem na uvedené tak nelze mít za to, že by po dovolateli nebylo možné spravedlivě požadovat, aby ve společnosti setrval.

[73] Jelikož se dovolateli prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu a jeho obsahového vymezení správnost rozhodnutí odvolacího soudu zpochybnit nepodařilo a jelikož Nejvyšší soud neshledal ani jiné vady řízení, k jejichž existenci u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), dovolání podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Územní plán
- Základní vzdělávání (exkluzivně pro předplatitele)
- Žalobní argumentace (exkluzivně pro předplatitele)
- Zastavení exekuce
- Majetková podstata (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody zaměstnancem
- Náklady řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Zajištění dluhu (exkluzivně pro předplatitele)
- Způsobilost být účastníkem řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody